

ÄDELLÖVPRISTAGARE 2017

Ekfrämjandet delade ut ett Rikspris och fyra länspris för 2017.

Ekfrämjandets rikspris för 2017 till Bengt Andersson

Ekfrämjandets Rikspris går 2017 till snickaren och träpedagogen Bengt Andersson för hans stora insatser att sprida kunskap om och intresse för de ädla lövträslagen.

Kunskapen om trä har gamla anor. Ismanen Ötzi, som upptäcktes när hans kropp smälte fram ur en alpglaciär, dog för 5 300 år sedan. I hans utrustning fanns pilkoger med ram av hassel, pilar av årsskott från olvon och kornell, brynskaft av lind och kolbehållare av björknäver. Totalt har fors-

karna hittat 18 olika träslag i Ötzis utrustning, alla med sin speciella funktion. Kunskapen om träslagens olika egenskaper var livsnödvändig för Ötzi, även om den inte kunde skydda honom från den pil som ändade hans liv.

I det gamla bondesamhället var trä det som gjorde det möjligt att bygga hus och att forma jaktredskap, båtar och jordbruksredskap. Kunskapen om olika träslag och hur de skulle behandlas fick läras in tidigt, och de som var specialister blev högt aktade. Med industrialiseringen försvann dock

Bengt Andersson mottog Rikspriset från föreningens ordförande Thomas Thörnqvist och sekreterare Frida Jonsson. Eftersom Bengt själv har snickrat tidigare prisgåvor förärades han en nyframtagen gåva i form av en snyttbagge, gjord av konstnären Vesa Jussila. Foto Mats Hannerz.

de närliggande behoven. När vi idag går till byggmarknaden och väljer mellan gran, furu och plywood så har vi förlorat inte bara ett arv, utan också den unika mångfald som erbjuds av den svenska skogen.

Här ser Bengt Andersson sitt kall. Han har tagit som sin livsuppgift att sprida kunskap om träslagens funktioner och egenskaper och att väcka intresse även för ”de andra” träslagen. Bengt är jägmästare från Skåne, men också tredje generationen trähantverkare med en far och farfar som var bildhuggare. Han insåg tidigt att han inte skulle stanna vare sig i forskningen eller i det praktiska skogsbruket. I stället startade han firman Gott Virke, som i det lilla snickeriet i Lagnäs utanför Tällberg skapar produkter och sprider information om trä.

Hans examensarbete från 1987, som också hette ”Gott Virke”, är slutsåld trots en extra stor upplaga. Det användes länge i undervisningen på SLU och i hemslöjdsföreningar. I rapporten går han igenom äldre tiders träanvändning genom arkivmaterial, intervjuer med äldre snickare och egna praktiska tester. Här får vi veta att vinteravverkning ger mindre sprickbildning, färre angrepp av röta och mögel och bättre färg och lyster än om virket avverkas under barmarkssäsongen. Vi får veta att björk som övervallats efter en långsgående stamskada blir extra starkt och kan användas

för yxskäft, skidstavar och räfskamar. Askvirket, känt för sin seghet och styrka, är faktiskt bäst om det kommer från yngre, snabbvuxen splintved. Hos torghandlarna kunde man köpa ekervirke som såldes per ”gång”. En ”gång” var 44 stycken, vilket räckte till fyra hjul med tio ekrar plus fyra i reserv. Ekrarna gjordes, som namnet säger, av ek, men även av den likvärdiga asken och ibland av alm.

Arvet från examensarbetet har Bengt utvecklat genom att han håller föredrag och undervisar skogsstudenter på universitet och högskolor. Förutom att han beskriver hur träden använts genom tiderna brukar han lyfta fram att dagens skogsskötsel inte alltid gynnar kvaliteten. Han vill i stället se en mångfald av träarter, gärna i blandning. Då formas de egenskaper som gör att varje träslag får sin egen unika funktion. Allra helst skulle han vilja se att ädla lövträd får ersätta de monotona granskogarna i södra delarna av landet.

Mest bekant är han förmodligen för sin handripliga pedagogiska gärning i form av skärbrädor och klossatser som visar hur olika träslag ser ut och betar sig. Det finns ett 20-tal svenska träslag som går att såga upp i lämpliga snickeriproportioner, men Bengt har fokuserat på sexton: al, alm, ask, asp, avenbok, björk, bok, ek, furu, gran, körsbär, lind, lärk, lönn, rönn och sälg. Skärbrädorna med sina träslagspaletter har sålts i tusental genom åren, och de är skapade för att lära och utmana användaren. Först gissa, sedan vända på brädan och se det instansade artnamnet. Vi är många som har kunnat kombinera köksarbetet med repetition av virkeslära genom Bengt Anderssons försorg.

Bengt Andersson är en värdig mottagare av Ekfrämjandets Rikspris 2017.

Ekfrämjandets länspris för Värmlands län år 2017 till Ulf Forsudd

Ulf Forsudd har arbetat inom Skogsvårdsorganisationen i tjugio år och har under hela tiden varit verksam i Värmland. Eftersom den biologiska Norrlandsgränsen skär rakt igenom södra delarna av länet så kan man gott säga att frågan om ädellövskogsskötsel och framförallt ekskogsskötsel varit en liten verksamhet i länet under lång tid. Trots att det ändå är fullt lämpligt på många platser. Att det under senaste tio åren skett en märkbar förändring vad gäller att få Eken på agendan i Värmland är väldigt mycket Ulf's förtjänst.

Hans stora intresse för lövskogsskötsel i allmänhet och ekskogsskötsel i synnerhet har inte bara gjort att det blivit fler ekplanteringar i Värmland utan han har också bidragit till ökad kunskap hos både markägare och kollegor.

I sammanhanget måste också Ulf's förmåga att övertyga ibland tveksamma

markägare lyftas fram, vilket han gjort med hjälp av gott humör, engagemang och envishet. Möjligtvis har hans tidigare karriär som egenföretagare och säljare också hjälpt till.

Ulf har också varit duktig och kreativ i att marknadsföra och använda de stöd som Skogsstyrelsen förfogar över såsom ädelövsstödet, NOKÅS och rådgivning inom landsbygdsprogrammets "skogens miljövärden" där han verkligen varit effektiv.

Det är utan tvekan så att Ulf under många år marknadsfört eken på ett förtjänstfullt sätt både externt och internt och där det utan hans insats förmodligen kommit upp triviallöv eller planterats gran på marker där det nu växer ek.

Ulf Forsudd är en värdig mottagare av Ekfrämjandets länspris för Värmland 2017

Ulf Forsudd tilldelades länspriset vid en ceremoni på Kalmar slott. Foto Mats Hannerz.

Ekfrämjandets länspris för Skåne 2017 till Bo Björnestränd

Bo Björnestränd har varit aktiv inom skogsbruket under ett 40-tal år, under denna tiden har han jobbat i stor utsträckning med lövträd och framförallt med det ädla lövet. Bo har ett brett kunnande i ämnet som han införskaffat sig, då han dels jobbat som inköpare åt industrin och under den tiden han drivit ett eget lövsågverk.

I sitt arbete med att förädla råvaran har det varit viktigt att hitta nischer som kunnat ge ett mervärde. Här kan då nämnas exporten av askstubbar till Irland för tillverkning av Hurley-klubbor. Rätt krök i övergången mellan rotben och stam är nödvändig för högsta hållfasthet på klubborna i denna Gaeliska nationalsport.

Under senare år har Bo jobbat på Gus-

tafsborgs Säteri och har då utvecklat en metod för röjning i bokföryngring där man i ett tidigare skede kan ta ut virke till bioenergi och på så sätt få en bättre ekonomi. Bos erfarenhet och kunnande har på många sätt bidragit till det skånska lövskogsbruket.

Bo har i arbetet på Gustafsborg även varit med om att utveckla nya marknader för lövtimmer till export när det inte längre varit lönsamt att såga det i Skåne.

Bo Björnestränd är en värdig mottagare av Ekfrämjandets länspris för Skåne län 2017, inte minst genom lång och trogen tjänst för de skånska skogarnas och skogsägarnas väl.

Ekfrämjandets länspris för Jönköpings län år 2017 till Magnus Sederholm

Magnus Sederholm är ägare till släktgården Östanå säteri belägen sydost om Gränna. Magnus morfar tog över gården 1939 mycket för att få tillgång till bra jaktmarker. Magnus har alltid intresserat sig för naturen och miljön och tog över gården 1978. Med åren har skogsbruk blivit en stor passion för Magnus.

Då Magnus tog över fanns mycket igenvuxna, oskötta skogsbestånd på fastigheten. Magnus upptäckte att här växte ek, alm och andra träslag och ville lära sig hur man skulle ta hand om ekbeståndet. Av skogsmyndigheten fick Magnus – det då icke ovanliga rådet - att avveckla de oskötta bestånden och i stället plantera gran.

Men Magnus ville annat och tog hjälp av Erik Ståhl för att få råd om skötseln. Genom åren har arbetet med röjning, gallring och stamkvistning resulterat i många fina välskötta bestånd. Många timmar med stångsågen är nedlagda för att nå den höga kvalitet vi kan se på Östanå idag. Förutom de fina ekbestånden finns även andra välskötta löv- och ädellövskogar. Det går inte att ta miste på att Magnus är en skogsägare som vurmar för ädellöv och speciellt ek.

Magnus Sederholm är en värdig mottagare av Ekfrämjandets länspris för Jönköpings län 2017.

Ekfrämjandets länspris för Västra Götalands län 2017 till Anders och Johannes Eriksson

Anders och Johannes Eriksson har ett passionerat förhållningssätt till skogen. De gillar träd. Inte bara lövträd utan alla träd.

Lövskogen har historiskt sett haft stor utbredning på västkusten. Båtbyggeri, silltunnor och vedtäkt i kombination med åretruntbete minskade skogarnas utbredning tills lövskogen var nästan helt borta. När återbeskogningen började blev barrskog den naturliga återplanteringen. Men i den andra vågen har tvillingarna Eriksson på ett konstruktivt sätt bidragit med kunskap om lövplanteringar. Alla marker lämpar sig inte för barrskog och ibland måste även barrmarker vila sig från barrträd en generation för att få bukt med skadegörare såsom rotröta.

Ståndortsanpassning är en av de viktigaste faktorerna för lyckad skogsskötsel. Anders och Johannes har sedan länge insett att man inte bör göra på samma sätt på västkusten med 800 mm årsnederbörd som på östkusten med 550 mm. Viltpopulationerna gör att lövträdsplanteringar måste hägnas. Som entreprenörer har Anders och Johannes i sitt företag Melltorps skogsförvaltning gjort hägn och lövplanteringar med en kvalitet som måste anses som anmärkningsvärt hög. I skötseln av skog har

de utvecklat egna metoder och skötselprogram särskilt lämpliga för västkusten.

Kunskap om skog och skogsbruk kan förvärfvas på många sätt. Genom experimentvilja och praktiska försök samt genom eget praktiskt arbete tillämpa det många skriver om kan man uppnå den högsta nivån. Anders och Johannes har genom ett liv i skogen uppnått den nivån.

De är dessutom goda debattörer och förmedlar genom exkursioner sin kunskap till andra.

Det är med varm hand som Ekfrämjandets länspris för Västra Götaland län 2017 tilldelas Anders och Johannes Eriksson.